

ATATÜRK'ÜN TÜRK MİLLETİ'NE ARMAĞAN ETTİĞİ

MİLLÎ BAYRAMLAR

M. VEHBİ TANFER*

Millî bayramlar ve anma günleri, hiç şüphesiz, bir milleti oluşturan bireylerin, birlik ve beraberlik duygusunu en yoğun olarak yaşadığı günlerdir. Milleti oluşturan bireyler, bu millî günlerde, millî dayanışma ve birlik ruhu içinde, kendi milletlerine ait olma heyecan ve coşkusunu yaşarlar. Millî ülkülerini değişik platformlarda dile getirmenin ihtiyacını duyarlar. Böyle günlerde, gündelik yaşamın kaygılarından uzaklaşırlar, geçmişin sağduyulu bir biçimde değerlendirilmesi yapılır. Kısır görüşler bir yana bırakılır; geleceğe daha yüksek bir ideale bakılır. Bu ruh halinin önemini Gazi Mustafa Kemal Atatürk, cumhuriyetin onuncu yıl kutlamalarında verdiği ünlü nutkunda: "Türk Milleti, millî birlik ve beraberlikle bütün güçlükleri yenmesini bilmiştir" sözleriyle açıklar¹.

Türk Milleti'nin yakın tarihi, anılmaya ve kutlamaya değer bu tür büyük olaylarla doludur. Bu olayların en önemlisi ise hiç şüphesiz, Türk Milleti'nin Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirmiş olduğu, batılıların "Türk Mucizesi" adını koydukları çok yönlü, çok boyutlu bir süreç olan Türk Kurtuluş Savaşı ile, bu savaşın sonunda gerçekleştirilen büyük Türk İnkılabı'dır². Bu büyük inkılap hareketi, dünyanın en görkemli ve kendi doğal ortamı içinde en önemli olaylarının başında gelmektedir. Atatürk, bütün farklı kültürlerin birleştiği bir noktada cereyan etmiş olan bu büyük olayı: "Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılapların gayesi, Türkiye Cumhuriyeti halkının ta-

* Atatürk Araştırma Merkezi Bilim Kurulu üyesi.

1 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C.II, Ankara, 1981, s.275; E. Z. Karal, Atatürk'ten Düşünceler, MEB yay., İstanbul, 1986, s.45.

2 Bkz. Vehbi Tanfer, "Türk Kurtuluş Savaşı: Kapsamı ve Yöntemi Sorunu", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C. VII/20 (1991), s.323-330.

mamen asri ve bütün mana ve biçimiyle uygar bir topluluk haline getirmektedir. İnkılabımızın gerçek ilkesi budur" diyerek açıklar³.

Atatürk'ün yalnızca bu sözleri bile, Türk İnkılabı'nın ne denli kapsamlı bir inkılap olduğunu anlamamız için yeterlidir. Bu inkılap, pek çok devrimden farklı olarak, içinden doğduğu sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel yapıyı kökten değiştirme amacını gütmektedir. Sosyal bir olgu olarak her inkılâp hareketinin geçirdiği bir takım evreler vardır. Bu evreler: 1- Fikrî hazırlık; 2- İhtilal (Egemenliğin el değiştirmesi); 3- Kurumların ve kavramların yerleştirilmesi süreçleridir. Türk İnkılabı da, bu üç evreyi birbirini izleyen merhaleler halinde yaşamıştır. Türk Kurtuluş Savaşı, bu büyük inkılâp hareketinin ikinci safhasını oluşturur. Öyle ki, bu büyük tarihsel olgu, yalnızca Türk Milleti'nin ve işgal altındaki Türk Yurdu'nun, Türk Milleti'nin "Ya İstiklal, Ya Ölüm" parolası etrafında kenetlenerek vermiş olduğu ölüm kalım mücadelesi sonucunda işgalcilerden kurtarılması ya da egemenliğin padişahattan alınıp, millete verilmesi süreçlerinden oluşmaz. Bunun yanında, bütün ezilen mazlum milletlere örnek olarak, onlara özgürlük ve bağımsızlık yolunu açmıştır⁴. Her safhası birer destan olan bu görkemli hareketin her günü, millî gün olarak anılmaya değer önem taşımaktadır. Örneğin Amasya Genelgesi, Erzurum ve Sivas Kongreleri, I. ve II. İnönü Savaşları, 28 Ocak 1920 tarihli Misak-ı Millî, Sakarya Savaşı, Tekalif-i Milliye Emirleri böylesine önem taşıyan pek çok olayın yalnızca birkaçıdır.

Bu önemli olaylar arasında yer alan dört önemli tarihsel olay, günümüzde, ulusal Türk bayramları olarak anılıp kutlanmaktadır. Bu Milli Türk Bayramları şunlardır: 1-19 Mayıs: Gençlik ve Spor Bayramı; 2-23 Nisan: Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı; 3-30 Ağustos Zafer Bayramı; 4- 29 Ekim: Cumhuriyet Bayramı...

3 Gazi Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, Devlet Basımevi, İstanbul, 1938, s.589. E.Z. Karal, a.g.e., s.45.

4 Bu konuda yapılan incelemeler için bkz: *Atatürk'ün Düşünce ve Uygulamalarının Evrensel Boyutları: Uluslararası Sempozyum* (2 Kısım - 6 Kasım 1981), Ankara Üniversitesi yay., Ankara, 1983; ayrıca bkz: V. Tanfer, a.g.m., çşt. syf.

Bu dört önemli tarih, tarihsel oluşum sıraları ve anlamlarıyla Türk Kurtuluş Savaşı'nın en önemli evrelerini oluştururlar. Bu dört önemli millî gün, Türk Kurtuluş Savaşı'nın mükemmel bir panoramasını ortaya koymaktadır. Diyebiliriz ki, Türk Kurtuluş Savaşı, 19 Mayıs 1919, 23 Nisan 1920 ve 30 Ağustos 1922 tarihlerinin manevi üçgeninde oluşmuş, bunun sonucunda da, 29 Ekim 1923'te çağdaş Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. 19 Mayıs 1919, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'da Anadolu topraklarına ayak bastığı ve Türk Millî Mücadelesi'ni başlattığı gündür. Bu tarih, aynı zamanda, Anadolu İhtilal Hareketi'nin de başlangıcıdır. 23 Nisan 1920, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açıldığı, 30 Ağustos 1922 tarihi de, Başkumandan Meydan Muharebesi'nin Türk Milleti için zaferle sonuçlanmış olan gerçekleşme tarihidir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Türk Milleti'nin tarihinin en karanlık ve ümitsiz günlerini yaşadığı bir sırada, milletin boynuna geçirilmek istenen esaret zincirini kırmak üzere, 19 Mayıs 1919'da, Samsun ufuklarında bir sabah yıldızı gibi doğmuş; 23 Nisan 1920'de, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni açarak, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini atmış 30 Ağustos 1922'de, Dumlupınar'da gerçekleşen Başkumandan Meydan Muharebesi'nde, düşmanın belkemiğini kırarak, milletine aydınlığa ve uygarlığa giden yolun kapılarını açmıştır. Bu sürecin sonunda da, O'nun; "Benim en büyük eserimdir" dediği cumhuriyet ilan edilmiştir.⁵

Türk Ulusal Bayramları'nın tarihsel anlamları ve bayram olarak kabul edilmişlerinin tarihsel seyri şu şekilde ele alınabilir:

1- 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı :

I. Dünya Savaşı'nın sonunda Osmanlı Devleti'nin fiilen ömrünü tamamladığına inanan Gazi Mustafa Kemal Paşa, 9. Ordu (Sonradan 3. Ordu) Müfettişi sıfatıyla, 16 Mayıs 1919'da maiyeti ile birlikte Bandırma Vapuruna binerek, akşam üzeri, İstanbul'dan Samsun'a gitmek

⁵ Bkz: Utkan Kocatürk, Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi, Ankara, 1983, s.40; Yunus Nadi, Mustafa Kemal Paşa Samsun'da, Sel Yay., İstanbul, 1955, s.12-15.

üzere hareket etmişti. 17-18 Mayıs günlerinde, İnebolu ve Sinop üzerinden geçen Mustafa Kemal Paşa, 19 Mayıs 1919 sabahı, Samsun rıhtımından Anadolu topraklarına ayak basmıştı⁶. 19 Mayıs 1919 günü, karanlık günler yaşamakta olan Türk Milleti için, yeni bir umut ışığı olmuştu. 1927 yılında, Cumhuriyet Halk Partisi'nin ikinci olağanüstü kurultayında, aralıksız olarak altı gün boyunca, toplam 36,5 saatte okumuş olduğu ünlü Büyük Nutku'nda Atatürk: "1919 Senesi Mayıs'ının 19. günü Samsun'a çıktım. Vaziyet ve Manzara-i Umumiye" diyerek başladığı cümleleri ile, Türk Millî Mücadelesi'nin başlangıç günü olan 19 Mayıs 1919'da, Türk Milleti'nin ve devletin içinde bulunduğu durumu dile getirmektedir⁷. O'nun anlattığı biçimiyle, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu grup I. Cihan Harbi'nde mağlup olmuş, Osmanlı Ordusu her tarafta zedelenmiş, şartları ağır bir mütareke imzalanmıştı. Büyük harbin uzun seneleri içinde, millet yorgun ve fakir bir duruma düşmüş; millet ve memleketi savaşa sevkedenler, kendi hayatlarının kaygılarına düşerek, ülkeden firar etmişlerdi. Saltanat ve hilafet makamını işgal eden padişah Vahdettin tereddüt içinde, şahsını ve tahtını kurtarmayı sağlayacak önlemler peşindeydi. Hükümeti oluşturan Damat Ferit Paşa'nın başkanlığındaki kabine "aciz, haysiyetsiz, korkak; yalnız padişahın iradesine tabi bir durumdaydı. İtilaf Devletleri, mütareke koşullarına uymaya gerek görmüyorlar, birer vesile ile, İtilaf Devletleri ve askerleri parça parça Ata Yurdu olan Türk topraklarını işgal ediyorlardı. Doğuda Ermeni, kuzeyde Pontus çeteleri, İstanbul'da Ermeni Patriği Zaven Efendi ve Mavri Mira Heyeti'ne bağlı olarak çalışıyorlardı. Kamuoyunda Amerikan Mandacılığı, İngiliz Himayeciliği ve Bölgesel Kurtuluş yollarına dayalı çalışmalar vardı. Pek çok dernek kuruluyor, temaslar yapılıyordu. Oysa Atatürk, bu kararların hiçbirinde mantık ve isabet görmüyordu. Çünkü bu kararların dayandığı bütün deliller ve mantıklar çürüktü, esassızdı. Gerçekte, Osmanlı Devleti'nin temelleri çökmüş, ömrü tamam olmuştu. Osmanlı Memleketleri tamamen parçalanmıştı. Atatürk'e göre, orada bir avuç ata yurdu kalmıştı. Son mesele, bunun da

6 U. Kocatürk. a.g.e., s.41; Yunus Nadi, a.g.e., s.12-15.

7 Gazi Mustafa Kemal, Nutuk, s.1.

taksimini sağlamaktan ibaretti. Osmanlı Devleti, onun istiklali, padişah, halife, hükümet; bunlar hepsi anlamı kalmamış bir takım anlamsız sözlerden ibaretti. Tek bir karar vardı; "O da, ulusal egemenliğe dayalı, kayıtsız-şartsız tam bağımsız, yeni bir Türk Devleti kurmak"⁸. Atatürk Büyük Nutku'nda: "İşte daha İstanbul'dan çıkmadan evvel düşündüğümüz ve Samsun'da, Anadolu topraklarına ayak basar basmaz uygulamasına başladığımız karar, bu karar olmuştur" diyordu⁹.

Gerçekten de Mustafa Kemal Paşa için, Samsun'da Anadolu topraklarına çıktığı an, tarihi bir görev başlamış bulunuyordu. Bundan sonraki evrelerde egemenlik adım adım Padişah'tan millete geçecek, Osmanlı Devleti aşama aşama iki elden idare edilecekti¹⁰. Anadolu'da millî mücadelenin cepheleleri genişledikçe, "millî egemenlik" fikrinin etkinliği artacak; İstanbul'da padişah ve yakın çevresi İngilizler'le işbirliği içine girdikçe, adım adım "ihamet" sınırına yaklaşacaktı. Anadolu gün geçtikçe, adım adım İstanbul'a hâkim olacaktı. Mustafa Kemal Paşa gittiği her yerde halkın arasına giriyor, millî birlik ve beraberlik ruhunu millete aşıyor, onlara mücadele azmi veriyordu. İstanbul Hükümeti gibi onları sükûnete değil, harekete geçirmeye çalışıyordu. Yine O, yalnızca bir komutan gibi davranmıyor, valiler, kumandanlar ve millî kuruluşlarla irtibata geçiyor, Türk milleti'ni düştüğü kötü durumdan haberdar ediyor, halkın dertlerini dinliyor, bu dertlere çare arıyordu. Böylece Mustafa Kemal Paşa, kongreler ve mitingler düzenleyip, halk adına, halkla birlikte kararlar alan bir önder olarak tarihteki yerini alıyordu¹¹. Tarih boyunca esarete razı olmamış Türk Milleti, yedi bin yıllık şanlı geçmişinden güç alarak, 19 Mayıs 1919'da, Mustafa Kemal Atatürk ile yeniden doğuyordu.

Mustafa Kemal Atatürk'ün, bu millî mücadelede en çok güvendiği

8 A.g.e., s.9.

9 A.g.e., s.9

10 Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, C.I, MEB yay., Ankara, 1977, 239.

11 Atatürk, 19 Mayıs gününü kendisinin doğum günü olarak kabul etmiştir: Bkz. Afet İnan, *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, İş Bankası yay., Ankara, 1981, s.7-8.

kesim hiç şüphesiz ki Türk Gençliği'ydi¹². Ülkenin en karanlık günlerinde, kamuoyunun bütün kesimlerinde koyu bir karamsarlık hâkimken Atatürk, Türk Gençliği'ndeki özgürlük aşkını görmüş, bununla hem gurur duymuş, hem de iftihar etmişti. Daha 1918 yılında; "Herşeye rağmen muhakkak ki bir nura doğru yürümekteyiz. Bende bu imanı yaşatan kuvvet, yalnız aziz memleket ve milletim hakkındaki sınırsız muhabbetim değil, bugünün karanlıkları, ahlaksızlıkları, şarlatanlıkları içinde, sırf vatan ve hakikat aşkıyla ışık serpmeye ve aramaya çalışan bir gençlik gördüğümündür" diyordu¹³.

Türk Gençliği son çeyrek yüzyılda, tartışılmaz biçimde büyük fedakârlıklarda bulunmuştu. Türk Kurtuluş Savaşı'nda; "Dağ başını duman almış/Gümüş dere durmaz akar" dizeleriyle başlayan marş Türk Gençliği'nin marşı olmuş, bütün bir gençlik, o yıllardan bu yana coşkuyla bu marşı söylemişti¹⁴. Atatürk, Ankara Halkevi'nde yaptığı bir konuşmasında, 19 Mayıs 1919 gününü ve "Gençlik Marşı"nın tarihsel anlamını şu sözlerle değerlendirmişti: "Ben 1919 senesi Mayıs'ı içinde Samsun'a çıktığım gün, elimde hiç bir maddi kuvvet yoktu. Yalnız büyük Türk milleti'nin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevi bir kuvvet vardı. İşte ben bu ulusal kuvvete, bu Türk milleti'ne güvenerek işe başladım. Samsun'dan Anadolu içlerine kırık bir otomobille gidiyordum... O kırık otomobil Anadolu içlerinde ilerlerken ben daima düşünür ve yaverime "Dağ Başını Duman Almış" marşını söyletirdim. Ben Türk ufuklarından bir gün behemahal bir güneş doğacağına, bunun hareket ve kuvvetinin bizi ısıtacağına, bundan bize bir güç çıkacağına o kadar emindim ki, bunu âdeta gözlerimle görüyordum. O marşı okutup tekrar ettirmekteki maksadım, Türk'ün bu güneşi doğunca, muvaffak olacağını anlatmaktı¹⁵.

12 Bkz. V. Tanfer, "Atatürk ve Türk Gençliği", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, VI/ 18 (Temmuz 1990), s. 697-705.

13 Bkz. E.Z. Karal, a.g.e., s.96.

14 1916 da İsveç Halkevleri Marşı'nın müziğine uyarlanarak oluşturulan bu marşın güftesi, Kadıköy Öğretmen Okulu Müzik öğretmenlerinden Ali Ulvi (Elöve) ile, aynı okulun müzik öğretmenlerinden Viyolonist Zeki Üngör tarafından yapılmış ve ilk olarak İstanbul Kadıköy'de, sonradan Fenerbahçe Stadyumu'nun yapıldığı İttihad-ı Terakki Çayırı'nda söylenmiştir.

15 Atatürk'ün *Söylev ve Demeçleri*, C.II, s.284.

Atatürk'ün anladığı gençlik, "genç fikirli" demektir. Genç fikirli ise doğruyu gören ve anlayan "gerçek fikirli" demektir¹⁶. Nitekim Sivas Kongresi günlerinde, yakın çevresindeki pek çok önemli kişi, Amerikan Mandacılığı'nı bir kurtuluş yolu olarak savunurken, Askeri Tıbbiye öğrencileri adına kongreye katılmış olan Hikmet Bey adlı bir gencin: "Mandayı kabul edemeyiz. Kabul edenler varsa, bunları kim olurlarsa olsunlar reddeder ve suçu sayarız" diye başlayan ve sonra da Mustafa Kemal Paşa'ya dönerek: "Farz-ı mahal (varsayalım ki) siz dahi kabul et-seniz, sizi de reddeder, Mustafa Kemal'i 'vatan kurtarıcı' değil, vatan batırıcı olarak adlandırır ve tel'in ederiz" diyerek haykırışı, Mustafa Kemal Paşa'nın gençliğe bu denli güvenmekte ne kadar haklı olduğunu ortaya koymuştu. Mustafa Kemal Paşa, Hikmet Bey'in bu heyecanlı çıkışına karşı, kongrede bulunan delegelere dönerek: "Arkadaşlar! Gençliğe bakın! Türk millî bünyesindeki asil kanın ifadesine dikkat edin" demiş, sonra da Hikmet Bey'e dönerek sözlerini şöyle tamamlamıştı: "Evlad müsterih ol! Gençlikle iftihar ediyorum ve gençliğe güveniyorum. Biz, ekalliyette kalsak dahi, mandayı kabul etmeyeceğiz. Parolamız tektir ve değişmez. Ya İstiklal ya ölüm". Mustafa Kemal Paşa'nın bu sözleri üzerine, "Varol Paşam" diyen Hikmet Bey, Mustafa Kemal Paşa'nın elini öpmüş; Mustafa Kemal Paşa'da Hikmet Bey'i alnından öpmüştü. Sonra da Atatürk, şu ünlü sözünü söylemişti: "Gençler! Vatanın bütün ümit ve istikbali size, nesillerin anlayış ve enerjisine bağlanmıştır"¹⁷.

Atatürk'ün Türk Gençliği'ne güvenini belirten sözleri teker teker ele alınamayacak kadar çoktur. Gerçekten de Millî Mücadele'nin gerek aksiyon, gerekse düşünce boyutunun önde gelen insanları gençlerden oluşuyordu. Mustafa Kemal Atatürk de, Türk Devrimi'nin mimarı ve önderi olarak, daha çok genç yaşlarda iken önemli başarılar elde etmişti. Atatürk Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni kurduğunda henüz 25, Çanakkale Cephesi'nde yurt müdafaası için savaşıırken 35; 19 Mayıs

¹⁶ Bkz: Utkan Kocatürk, "Atatürk'te Gençlik Kavramı ve Atatürkçü Gençliğin Nitelikleri", Atatürkçü Düşünce, Ankara, 1992, s.1878.

¹⁷ Bkz. Vehbi Cem Aşkun, Sivas Kongresi, İstanbul, 1963, s.143.

1919'da Samsun'a çıktığında ise, 38 yaşında bulunuyordu. İsmet Paşa, Kazım (Özalp) Paşa, Rauf Bey, Refet Bele, Ali Fuat Cebesoy ve Kâzım Karabekir gibi ünlü komutanlar 37-38; Ruşen Eşref, Yakup Kadri, Falih Rıfkı Atay ve Yahya Kemal gibi ünlü edebiyat ve fikir adamları 25-30 yaşlarında idi¹⁸. Tarihte hiç bir lider Atatürk kadar gençliğe güvenmemiş, O'nun kadar gençlikle bütünleşmemiştir¹⁹. "Benim en büyük eserimdir" dediği cumhuriyeti, sonsuz güven duyduğu Türk Gençliği'ne emanet etmiştir. "Gençler! Benim gelecekteki emellerimi gerçekleştirmeyi üstlenen gençler! Birgün bu memleketi sizin gibi beni anlamış bir gençliğe bırakacağımdan çok memnunum ve mesudum" diye seslenen Atatürk, geleceğin Türk Gençliği sayesinde Türk Milleti için çok aydınlık ve mesut günler getireceğine inanmaktadır²⁰.

Türk Kurtuluş Savaşı'nın başladığı gün olan 19 Mayıs gününü Atatürk, Türk Gençliği'ne millî bayram olarak armağan etmiştir. Bu önemli tarihin yıldönümleri, 20 Haziran 1938 tarihinde çıkarılan 3466 sayılı bir yasayla "Gençlik ve Spor Bayramı" olarak kabul edilmiştir. Türkiye'nin her yanında beden eğitimi ve spor gösterileriyle kutlanan bu ulusal bayrama, 593 km.lik Gençlik ve Spor Bayramı Koşusu da ayrı bir anlam katmaktadır.

2- 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı

23 Nisan 1920, Türk Tarihi'nde tanık olunan en karanlık günlerin yaşadığı bir sırada, Türk Milleti'nin kurtuluş mücadelesini örgütleyen ve yürüten Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açıldığı tarihtir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıyla, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri atılmış oluyordu. Atatürk, Kurtuluş Savaşı'nın en buhranlı günlerinde, son ata yurdu da adım adım işgal edilirken, Anadolu'daki millî örgütlenmeyi meşru bir zemine oturtmak ve egemenliği ulusa verecek tarihi süreci başlatmak için Ankara'da ulusal bir meclisin, yani Türkiye

18 Bkz. Turhan Feyzioğlu, "Atatürk ve Gençlik", Atatürkçü Düşünce, Ankara, 1992, s.868.

19 A.g.m., s. 867, bu nedenle, atatürk'ün yurt gezilerinde yaptığı konuşmaların çok büyük bir kısmı, Türk Gençleri'ne hitaben yapılmıştır. Konu ile ilgili krş. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri C.II, çşt. syf. 20 U. Kocatürk, a.g.m., s.878.

Büyük Millet Meclisi'nin açılmasını öngörmüştü. O'na göre bu meclis, bir "meclis-i müessesan", yani bir kurucular meclisi görevi yapacaktı. Böylece, kişi egemenliği esasına dayanan saltanat idaresini kaldıracak, egemenliği millete vererek, cumhuriyet rejimini getirecekti²¹. Nitekim, meclisin açılmasını, bu zor günlerde silahlı mücadeleyi verecek olan millî ordunun kuruluşundan daha önemli görmüş, Yunus Nadi'nin bu zor günlerde ordu kurmak yerine, neden meclisin açılması ile zaman geçirdiğine ilişkin bir sorusuna; "Önce meclis, sonra ordu" diyerek cevap vermişti²². Bu meclis O'na göre, Anadolu'da millî teşkilatlanmayı sağlayan Türk Milleti'ni zafere götürecektir, millî hareketin direksiyon merkezi olacaktır.

Mustafa Kemal Paşa, Ankara'da bulunduğu sürece, Ankara Garı içinde bulunan ve sonradan Atatürk Müzesi haline getirilen binada oturuyordu. Bütün önemli kararların merkezi haline gelen bu bina, o günün pek çok renkli simasına kapılarını açmaktaydı. Gazi Mustafa Kemal Paşa bu binanın adını 'Direksiyon Binası' adını koymuştu. Bu deyim, millet işlerinin bu merkezden kontrol edilmesini, görülüşünü ve yürütülüşünü ifade etmek için kullanılmıştı. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açıldığı gün olan 23 Nisan 1920 gününün akşamı, Atatürk bazı arkadaşlarıyla bir sohbet toplantısı yapmıştı. Yunus Nadi, Ruşen Eşref, Hacı Feyzullah Efendi ve sonradan Muallimler Birliği Reisi olan Mazhar Müfit Bey'in de hazır bulunduğu bu sohbette, arkadaşları: "Paşam! Bugün Büyük Millet Meclisi'ni açtık. Bunu bütün milletimize ve İtilaf Devletleri'ne ilan ettik. Fakat bugünün adı ne olsun?" sorusunu sormuştu. Atatürk bu soruya şu cevabı verdi: "Efendiler! Osmanlı İmparatorluğu, 600 yıl bu milletin kaderine hâkim olmuştur. Bugün Osmanlı İmparatorluğu kısmen dağılmış olmasına rağmen, İstanbul'da bir hükümeti mevcuttur. Osmanlı İmparatorluğu'nun yanında, bugün bizim açtığımız meclis çocuk kalır. Onun için, bugünün adına Çocuk bayramı diyelim. Bu çocuk büyüsün, kendi zaferini kendisi ilan etsin".

Gerçekten de bu büyük meclis, tarih sahnesinden silinmek istenen

21 Nutuk, s.301.

22 Yunus Nadi (Abaloğlu), Ankara'nın İlk Günleri, Sel yay., İstanbul, 1955, s.99.

Türk Ulusu'nu zaferden zafere koşturmuş, ulus egemenliğinin vücut bulduğu kutsal bir mekân haline gelmiştir.

Bu önemli günü, yani 23 Nisan gününü Atatürk, "Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı" olarak, 1928 yılında, Türk çocuklarına armağan etmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışı, 1921 yılından başlanarak, "Ulusal Egemenlik" bayramı olarak kutlanıyordu. Bu önemli tarihi günün, "Ulusal Egemenlik" yanında, "Çocuk Bayramı" olarak da kutlanması, Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin (Çocuk Esirgeme Kurumu) kendi teşkilatına yayınladığı bir genelge ile gerçekleşmiş ve uygulamaya konulmuştur. 23-29 Nisan arasını kapsayan haftanın "Çocuk Bayramı" olarak kutlanması bu şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu haftanın ilk günü ise, "Çocuk Bayramı" olarak kutlanmıştır²³. "Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı"nın ilk kutlamalarına, Atatürk, Pera Palas'ta verilen bir baloya gelerek katılmıştır²⁴. 27 Mayıs 1935'te verilen bir önergeyi Türkiye Büyük Millet meclisi, "Ulusal Bayramlar ve Genel Tatiller Hakkında Kanun" adıyla yasallaştırmış; bu yasayla, 23 Nisan günü de, "Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı" olarak yasal bir zemine oturtulmuştur. 12 Eylül 1980 Askeri Harekatı'ndan sonra, Askerî Yönetim, 17 Mart 1981'de, "Ulusal Egemenlik" kavramını bayramın adından çıkarmış, 1981 ve 1982 yıllarında 23 Nisan günü, yalnızca "Çocuk Bayramı" olarak kutlanmıştır. 20 Nisan 1983'te yapılan bir değişiklikle, bu önemli gün, yeniden "Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı" sayılmış; o günden bugüne, bu adla kutlanmıştır²⁵.

3- 30 Ağustos Zafer Bayramı

Atatürk, 30 Ağustos Başkumandan Zaferi için;"30 Ağustos Muharebesi, Türk Tarihi'nin en mühim bir dönüm noktasını teşkil eder.

23 Kocatürk, a.g.e., s.489.

24 A.g.e., 489.

25 Büyük Larousse, "Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı" mad., C. XXIII, Milliyet yay., İstanbul, t.y., s. 11935-11936.

Millî tarihimiz çok büyük ve çok parlak zaferlerle doludur. Fakat Türk Milleti'nin burada gerçekleştirdiği zafer kadar kesin sonuçlu ve bütün tarihe, yalnız bizim tarihimize değil, cihan tarihine yeni akım vermekte kesin etkili bir meydan muharebesi hatırlamıyorum" yorumunu yapmaktadır²⁶.

Gene Atatürk'e göre, Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli burada atılmıştır; bu sahada akan Türk kanları, bu semada dolaşan şehit ruhları, devlet ve cumhuriyetimizin ebedi muhafızlarıydı²⁷. Bu zaferle, Türk Yurdu'na giren Yunan Ordusu, Türk Milleti'nin "harim-i ismetinde" (temiz bağrında) boğulmuştu²⁸. Atatürk, "Rum Sındığı Meydan Muharebesi" olarak değerlendirdiği bu zafer için, bir başka konuşmasında şunları söylemektedir: "Bu Anadolu Zaferi, tarih arasında, bir millet tarafından tamamen benimsenen bir fikrin ne kadar kadir ve ne kadar muhyi (hayat veren) bir kuvvet olduğunun en güzel bir misali olarak kalacaktır. Önümüze dikilen bütün engelleri birer birer yıkıp aştıktan sonra, bugün artık Misak-ı Milli'nin çizdiği hudutlar dahilinde mesut, müreffeh ve hür olarak yaşamak için her ne lazımsa, bunların hepsini istihlal edeceğiz (sağlayacağız). Düşman elleriyle viran olmuş ve milletimiz tarafından her köşesini kurtarmak için seve seve can verilmiş ve çocuklarımızın kanıyla sulanmış olan yurdumuzun ufkunda artık sulhun tatlı güneşi gecikmeyecektir"²⁹.

Büyük Taarruzun sonunda, düşmanın belkemiğinin kırıldığı 30 Ağustos Zaferi Türk Milleti'nin yeniden varoluşunu sağlamıştır. Düşman Ordusu'nun ana kısımları 30 Ağustos günü Dumlupınar'da yok edilmiştir. 30 Ağustos Meydan Muharebesi'nin kazanılmasından bir gün sonra (31 Ağustos 1922) bu zafere İsmet Paşa tarafından, "Başkomandan Meydan Muharebesi" adı konulmuştur. Başkomandan Meydan Muharebesi'nin ikinci yıldönümü Dumlupınar'da, Atatürk'ün de katıldığı bir törenle kutlanmıştır. Büyük Önder o gün, bu büyük zaferin

26 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C.II, s.178-179.

27 A.g.e., s.179.

28 A.g.e., C.I, s.247.

29 A.g.e., s.268.

önemini belirten anlamlı bir konuşma yapmıştır³⁰.

30 Ağustos gününün Zafer Bayramı olarak kutlanması hakkındaki kanun, 1 Nisan 1926'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmiş ve o günden bugüne Zafer Bayramı olarak kutlanmaktadır.

4- 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı

Türk İnkılabı'nın en önemli boyutlarından birisi hiç şüphesiz, egemenliğin kişi iradesinden alınarak, millete verilmesidir. Aslında, 23 Nisan 1920'de, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışıyla birlikte bu fiilen elde edilmişti. Oysa bunun, hukuken bir devlet şekli haline getirilmesi de gerekiyordu.

Atatürk, "milli egemenlik" ilkesini, Kurtuluş Savaşı'nın başından itibaren, adım adım işlemiştir. O, milli egemenliği üç kelimeyle özetlemekteydi: "Millî egemenlik demek, milletimizin namusudur, şerefidir, haysiyetidir"³¹.

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanına gelinceye dek, egemenliği millete verme yolunda büyük adımlar atılmıştı. Aslında Atatürk, daha Samsun'dan Anadolu topraklarına ayak basmadan önce, ulusal egemenliğe dayalı, tam bağımsız, yeni bir Türk Devleti kurma fikrini taşıyordu³². Amasya Genelgesi, kongreler, özellikle de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışı, egemenliğin millete verilmesi yolunda atılmış büyük adımlardı. Büyük Zafer'in kazanılmasından hemen sonra, 1 Kasım 1922'de Saltanat kaldırılmış, 24 Ekim 1923'te de, Türkiye Büyük Millet Meclisi, saltanatın kaldırılarak, hakimiyet-i milliyenin gerçekleşmesinin kesinleştiği 1 Kasım 1922 günü ve gecesinin, "Hakimiyet Bayramı" olarak kabul edilmesini sağlayan bir yasa çıkarmıştı³³.

30 A.g.e., C.II, s173-182.

31 Arı İnan, *Düşünceleriyle Atatürk*, Ankara, 1983, s.62-64.

32 Bkz. *Nutuk*, s.9.

33 U. Kocattürk, *a.g.e.*, s.398.

"Millet Hakimiyeti" terimi, siyasal literatürde, "Cumhuriyet Rejimi" demektir. Bunun altyapısı, daha 19 Mayıs gününden sonra aşama aşama hazırlanmıştı. Örneğin, Erzurum Kongresi sırasında, gelecekteki yönetim şeklinin cumhuriyet olacağını Atatürk, Mazhar Müfit (Kansu) Bey'e not ettirmişti³⁴.

Atatürk 28 Ekim 1923 gecesi, İsmet Paşa, Kâzım Paşa, Fethi Bey, Rize Mebusu Fuat ve Afyon Mebusu Ruşen Eşref'in bulunduğu toplantıda: "Yarın cumhuriyeti ilan edeceğiz" demişti. Bu yakın arkadaşları da bu fikre iştirak etmişlerdi. O gece, diğer misafirleri ayırdıktan sonra Atatürk, İsmet Paşa ile birlikte bir kanun müsveddesi hazırlamış, bu yasa önerisi ertesi gün TBMM'ne sunulmuştu. Uzun görüşmelerden ve tartışmalardan sonra, yapılan oylamayla bu öneri yasallaştı ve "Türkiye Devleti'nin hükümet şekli cumhuriyet" olarak kabul edildi³⁵. Mehmet Emin Bey'in (Yurdakul); "Bu hükümetin temellerinin arzun temelleri kadar sağlam olmasını isterim. Cumhuriyetin ruhu önünde tazimen (hürmetle) ayağa kalkarak üç kere 'Yaşasın Cumhuriyet' diye kutlamalarını temenni eylerim" sözleri üzerine milletvekilleri ayağa kalkarak üç kere "Yaşasın Cumhuriyet" diye haykırmışlardı³⁶. Aynı gün Atatürk, oybirliği ile, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı olarak seçildi. Cumhurbaşkanı seçiminden sonra, cumhuriyetin ilanı, 101 pare otop atışıyla kutlandı³⁷.

Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli ulusal bayramı olarak cumhuriyetin ilanı, 29 Ekim'den yaklaşık altı ay kadar sonra, 19 Nisan 1924'te çıkarılan 628 sayılı yasayla ulusal bayram olarak kabul edildi. Yurtiçi ve yurtdışı Türkiye temsilciliklerinde devlet töreni yapılması şartını da getiren bu yasa, 1931 yılında çıkarılan 2305 sayılı yasayla genişletildi. Böylece, kutlamalarda, 21 pare top atılması kuralı da getirildi. 1935'te, 2739 sayılı yasayla, dinsel bayramlar dışındaki tüm ulusal bay-

34 Mazhar Müfit Kansu, *Erzurumdan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, C.I, TTK yay., Ankara, 1986, s.74.

35 *Nutuk*, s.577-589.

36 U. Kocatürk, a.g.e., s. 399.

37 A.g.e., s.400.

ramlar aynı kapsam içine alındı ve önceki yasalar yürürlükten kaldırıldı. Cumhuriyet Bayramı ile ilgili yeni bir düzenlemeye gidildi³⁸.

Cumhuriyet Bayramı, Cumhuriyet'in 10. ve 50. yılı kutlamalarında özel programlarla kutlandı. Bu yıldönümleri için, özel marşlar bestelendi. 50. Yıl kutlamalarına, resmi kurumlar, 50 yıl içinde ulaştıkları seviyeyi gösteren yayınlar ve sergiler hazırlayarak katıldılar. Bu özel yıldönümleri, bütün Türkiye'de çok büyük coşkularla kutlanmıştır. Atatürk, 10. yıl Kutlamaları'na bizzat katılmış ve "10. Yıl Nutku" olarak bilinen anlamlı bir konuşma yapmış; Türk Milleti'ne : "Ebediyete akıp giden her on senede, bu büyük millet bayramını daha büyük şereflerle, saadetlerle huzur ve refah içinde kutlamamı gönülden dilerim. Ne Mutlu Türküm Diyene!"³⁹.

38 Büyük Larousse, C.V, s.2506.

39 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C.II, s.276.